

HVAÐ ÁTTU VIÐ?

Merking ýmissa hugtaka á sviði fullorðinsfræðslu

Á undanförunum áratugum hafa víða um heim verið að þróast hugmyndir um úrræði og leiðir í símenntun og fullorðinsfræðslu. Eins og í allri annarri þróun fylgir því ný og breytt hugtakanotkun. Þeir sem fjalla um símenntunarmál vita að það er talsvert á reiki hvernig hugtökin eru notuð bæði hér á landi og erlendis.

Fræðslumiðstöð atvinnulífsins gegnir því veigamikla hlutverki að vera vettvangur samstarfs um fullorðins- og starfsmenntun á vegum stofnaðila miðstöðvarinnar, Alþýðusambands Íslands og Samtaka atvinnulífsins. Þeir sem þar starfa finna þörf fyrir að hugtök, sem notuð eru í umræðu um fræðslumál fullorðinna, séu skýrt skilgreind. Því kom upp sú hugmynd að hafa fastan þátt í ársritinu þar sem fjallað væri um algengustu hugtökin með það að markmiði að kveikja umræður og komast að samkomulagi um heppilega og samræmda notkun þeirra á íslensku.

Hjá Evrópusambandinu hefur Cedefop, miðstöð ESB um þróun starfsmenntunar í Evrópu, unnið að hugtaka-

skilgreiningum. Nýtt orðasafn á ýmsum tungumálum yfir helstu hugtök og heiti, sem notuð eru í starfsfræðslu- umræðu, er nýkomið út (Tissot, 2001). Þar sem vettvangur Fræðslumiðstöðvarinnar er einnig fyrst og fremst á sviði starfsfræðslu í atvinnulífinu var við hæfi að hafa orðasafn Cedefop sem viðmið í þessari fyrstu umfjöllun en einnig hafa nokkrir innlendir sérfræðingar um fullorðinsfræðslu velt vöngum á sérstökum umræðuvef á netinu og víðar. Þýðingar úr orðasafni Cedefop og samantekt á net- umræðunum birtast hér á eftir.

Við byrjum á örfáum algengum hugtökum. Öll þessi hugtök eiga það sammerkt að þau varpa ljósi á almennt skipulag og aðferðir við nám og menntun. Þessari hugtakaumfjöllun í ársritinu þarf síðan að fylgja eftir. Það hyggjumst við gera með því að fá áhugasama til að tjá sig um það sem hér kemur fram um skilgreiningar og merkingu hugtakanna og setja saman vinnuhóp sem vinnur úr því fyrir næsta ársrit. Þeir sem hafa áhuga á að taka þátt í þessari umræðu hafi samband við Fræðslumiðstöð atvinnulífsins: sigrun@fraedslumidstod.is

Hugtök á íslensku, ensku og norsku	Dæmi um skilgreiningar sem fram komu á umræðuvefnum	Orðasafn Cedefop (íslensk þýðing FA)
Fullorðinsfræðsla <i>e: Adult education</i> <i>n: Voksnes læring</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Vissulega virðist mér almenna notkun hugtaksins fullorðinsfræðsla vera frekar þröng. Sjaldan er talað um að fólk um þrítugt í framhaldsnámi í háskóla sé í <i>fullorðinsfræðslu</i>. Stundum verður maður jafnvel var við að hugtakið sé skilið fyrst og fremst út frá því að fullorðinsfræðsla sé fyrir þá sem vanti eitthvað upp á í menntun sinni. Öldungadeild væri gott dæmi um slíkt þar sem fólk, sem ekki kláraði framhaldsskóla, „fær nýtt tækifæri“ til að bæta sér upp það sem það missti af. En orðið sem slíkt ber ekkert slíkt í sér, sam- burður við nágrannamálin kallar líka á að orðið sé notað sem hlutlaust yfirhugtak: sbr. Adult Education, Erwachsenenbildung. - Ég hvet til þess að við venjum okkur á það að nota orðið fullorðinsfræðsla sem almennt yfir- hugtak og látum aðrar „neikvæðar“ skírskotanir lönd og leið... 	<ul style="list-style-type: none"> - Fræðsla fyrir fullorðna, frekar ætluð í almennum tilgangi en sem starfsmenntun. <p>Ath.: Fullorðinsfræðsla og endurmenntun/starfs- menntun eru nátengd hugtök án þess að vera sömu merkingar. Fullorðinsfræðsla er oftast notað:</p> <ul style="list-style-type: none"> - þegar boðið er upp á almenna fræðslu fyrir full- orðna um efni sem telst áhugavert (s.s. open universities) - þegar boðið er upp á viðbótarnám í grunnfærni sem einstaklingar hafa ekki náð tökum á í skólagöngu sinni (s.s. lestur og reikningur) - þegar gera á fólki kleift að a) ná sér í ýmsa hæfni sem það hefur einhverra hluta vegna ekki náð í fyrri skólagöngu eða b) til að öðlast, bæta eða endurnýja færni og/eða hæfni á ákveðnum sviðum: það telst vera endurmenntun/starfs- menntun (continuing vocational education and training)

Hugtök á íslensku, ensku og norsku	Dæmi um skilgreiningar sem fram komu á umræðuvefnum	Orðasafn Cedefop (íslensk þýðing FA)
Símenntun <i>e: Lifelong learning</i> <i>n: Livslang læring</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Gott hugtak fyrir Lifelong learning og lifewide learning. Sú menntun sem við þurfum stöðugt að verða okkur úti um til að lifa af í breytilegu þjóðfélagi nútímans. Símenntun er hugtakið sem gerir orðið fullnuma marklaust. Frá sjónarhorni einstaklingsins getum við svo talað um sínám og fjölnám ef það er á mörgum sviðum! 	<ul style="list-style-type: none"> - Allt nám sem á sér stað á lífsferli einstaklings sem hefur það að markmiði að auka þekkingu, færni og/eða hæfni í persónulegum, félagslegum og/eða fag tengdum tilgangi. Ath.: „Lifewide learning“ er ein vidd innan símenntunar.
Endurmenntun <i>e: Further training eða Retraining</i> <i>n: Videreutdanning eða Omskolering</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Á hugtakið endurmenntun fyrst og fremst við nám skipulagt af öðrum til þess að auka við þekkingu fólks sem hefur þegar ákveðna menntun og ætlar að bæta við sig á sama sviði? - Endurmenntun finnst mér vera þrengra hugtak en símenntun. E. felst í því að uppfæra þekkingu sína á ákveðnu sviði þegar þörf er á vegna breytinga eða þróunar. Getur einnig tengst hugtakinu að „aflæra“, þ.e. þegar gömul þekking er farin að koma í veg fyrir þróun þá þarf að aflæra og endurmennta sig. 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Further training:</i> Stutt þjálfun, venjulega boðin sem framhald af formlegu starfsnámi og hefur það markmið að bæta, auka eða endurnýja þekkingu, kunnáttu og færni og/eða starfshæfni sem hefur áunnist í fyrra námi. - <i>Retraining:</i> Þjálfun sem veitir einstaklingi aðgang að annaðhvort starfi sem krefst annarrar sérhæfðrar kunnáttu en hann hafði fyrir eða að nýjum starfsvetvangi.
Starfsmenntun <i>e: Vocational education and training - VET</i> <i>n: Yrkesutdanning og trening</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Hugtakið er notað hjá menntamálaráðuneytinu um nám sem er undirbúningur undir tiltekið starf. En er það notað í víðari merkingu? Á það t.d. við um námskeið sem hafa þann tilgang að auka þekkingu og færni í starfi fólks? - Vít hugtak, öll menntun sem skipulögð er til undirbúnings undir starf hvort heldur sem er til að auka faglega færni eða almenna starfsfærni. Starfsmenntun getur falist í einu stuttu námskeiði og allt upp í nokkurra ára nám. - Hagnýt frekar en fræðileg. Læra hvernig frekar en af hverju eða hvað. 	<ul style="list-style-type: none"> - Menntun og þjálfun sem hefur það markmið að fólk öðlist starfsfærni og hæfni sem hægt er að nota í atvinnulífnum.
Formlegt nám <i>e: Formal learning</i> <i>n: Formell læring</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Samkvæmt skilgreiningu VOX í Noregi er formleg færni sú færni sem aflað er í formlegu skólakerfi og viðurkennd með útskrift eða prófskírteinum frá formlegum skólayfirvöldum. - Skilja má skilgreiningu í orðasafni Cedefop sem svo að skipulagt nám hjá skólum og fræðslu-aðilum utan hins hefðbundna skólakerfis á Íslandi sé einnig formlegt nám. - Fram kom tillaga um að nota hugtakið <i>formfast nám</i> um skólakerfisnám. 	<ul style="list-style-type: none"> - Nám sem fer fram í skipulögðu námsumhverfi (menntunar- eða fræðslustofnun eða á vinnustað), skipulagt í þeim skilningi að sett eru námsmarkmið, ákveðinn námstími og námsstuðningur. Formlegt nám er ásetningur af hálfu námsmannsins. Leiðir oftast til prófskírteinis eða viðurkenningar.

Hugtök á íslensku, ensku og norsku	Dæmi um skilgreiningar sem fram komu á umræðuvefnum	Orðasafn Cedefop (íslensk þýðing FA)
<p>Óformlegt nám</p> <p><i>e: Non-formal learning</i></p> <p><i>n: Ikke formell læring</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - Samkvæmt skilgreiningu VOX í Noregi er óformleg færni sú færni sem aflað er í námi utan skólakerfis til dæmis hjá símenntunarmiðstöðvum, námsflokkum eða með námskeiðum á vinnustað. Þessi færni er oft staðfest með skírteini eða viðurkenningu á þátttöku í námskeiðum. - Fram kom tillaga um að nota hér hugtakið formlegt nám um skipulagt nám utan skólakerfis. 	<ul style="list-style-type: none"> - Nám sem er innfalið í skipulögðu ferli en ekki augljóslega ætlað sem nám (m.t.t. námsmarkmiða, námstíma eða námsstuðnings) en inniheldur mikilvæga námsþætti. Óformlegt nám er ásetningur af hálfu námsmannsins. Leiðir venjulega ekki til prófskírteinis eða viðurkenningar.
<p>Formlaust nám</p> <p><i>e: Informal learning</i></p> <p><i>n: Uformell læring</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - Samkvæmt skilgreiningu VOX í Noregi er önnur formlausari færni sú færni sem einstaklingur býr yfir, en hefur engin skírteini eða staðfestingar á að hann hafi tileinkað sér. - Einnig hafa komið tillögur um að nota hugtökin <i>óformað nám</i>, <i>óformbundið nám</i> og svo <i>látlaust nám</i> vegna þess að það tekur aldrei enda (látlaust) og þrátt fyrir verðleika þess er því sjaldan hampað (látlaust). 	<ul style="list-style-type: none"> - Nám sem er afleiðing af daglegum athöfnum tengdum starfi, fjölskyldu eða frítíma. Ekki skipulagt m.t.t. námsmarkmiða, tíma eða stuðnings. Formlaust nám er sjaldnast ásetningur námsmanns og er yfirleitt ekki vottað. <p>Ath.: Það sem lærist af reynslu eða fyrir tilviljun hefur einnig verið flokkað sem formlaust nám.</p>
<p>Raunfærnimat</p> <p><i>e: Validation of informal/nonformal learning</i></p> <p><i>n: Realkompetanse-vurdering</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - Samkvæmt skilgreiningu VOX í Noregi er raunfærni öll sú þekking og færni sem einstaklingur hefur aflað sér í formlegu námi, í launaðri eða ólaunaðri vinnu, félagsstörfum, frístundaíðkun eða á annan hátt. 	<ul style="list-style-type: none"> - Það ferli að safna saman og viðurkenna þekkingu, reynslu, færni og hæfni sem einstaklingar hafa aflað sér á lífsleiðinni við mismunandi aðstæður, t.d. í námi, starfi eða í frístundum.

Tissot, P. (2004). *Terminology of vocational training policy: A multilingual glossary for an enlarged Europe*. Luxembourg: Office for the Official Publications of the European Communities.

VOX. (e.d.). *Hva er realkompetanse? Definisjon*. Sótt 20. september 2004 af: <http://www.vox.no/index.asp?startID=&topExpand=1000089&lastMenuItem=1000365&subExpand=&strUrl=/applications/System/publish/view/showobject.asp?infoobjectid=1002713>